Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến quyết định đầu tư tiền mã hóa của thế hệ Z trên địa bàn Hà Nội

Kim Hương Trang

Khoa Tài chính- Ngân hàng, Trường Đại học Ngoại thương

Trịnh Ngọc Lan

Công ty cổ phần Tư vấn công nghệ NGSC

Ngày nhận: 11/06/2022

Ngày nhận bản sửa: 15/06/2022 Ngày duyệt đăng: 22/06/2022

Tóm tắt: Bài viết áp dụng mô hình lý thuyết hành vi dự định (TPB) nhằm mục đích nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng và mức độ ảnh hưởng của chúng đến quyết định đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z trên địa bàn Hà Nội. Chúng tôi đề xuất mô hình với năm nhóm yếu tố như sau: (1) thái độ dẫn tới hành vi, (2) tiêu chí chủ quan, (3) nhận thức kiểm soát hành vi, (4) hành vi bầy đàn, (5) rủi ro cảm nhận. Qua quá trình phân tích số liệu khảo sát thu được từ 112 người thuộc thế hệ Z tại Hà Nội vào đầu năm 2022, thông qua việc sử dụng phần mềm SPSS 20.0 để phân tích mô hình hồi quy,

Factors influencing cryptocurrency investment decision of the Generation Z in Hanoi

Abstract: This study applies the Theory of Planned Behavior (TPB) to investigate determinants and their degree of effect on the cryptocurrency investment decision of Generation Z in Hanoi. We propose a model with five groups of factors, including (1) Attitude, (2) Subject norms, (3) Perceived Behavioral Control, (4) Herd Behavior, (5) Perceived Risks. Through the process of analyzing survey data collected from 112 generation Z people in Hanoi in early 2022, by using SPSS 20.0 our empirical results from regression models provide some practical implications. We find that factors related to attitude, subject norms, perceived behavioral control, and herd behavior have positive effects on investment decision. In contrast, factors related to perceived risks negatively affect the investment decision-making process. In terms of their effects on investment decision, our study evidences that the subject norms factor have the strongest effect, meanwhile perceived risks factors have the modest effect.

Keywords: cryptocurrency, investment decision, determinants, generation Z.

Kim, Huong Trang

Faculty of Banking and Finance, Foreign Trade University Email: kimhuongtrang@ftu.edu.vn

Trinh, Ngoc Lan

NGSC Consulting Joint Stock Company Email: lantnh2910@gmail.com

những kết quả thu được từ bài nghiên cứu đã có nhiều đóng góp tích cực vào thực tiễn. Trong khi các yếu tố thái độ dẫn tới hành vi, tiêu chí chủ quan, nhận thức kiểm soát hành vi và hành vi bầy đàn có ảnh hưởng tích cực tới ý định đầu tư thì rủi ro cảm nhận là yếu tố được đánh giá có ảnh hưởng tiêu cực đến quá trình ra quyết định đầu tư. Đối với mức độ tác động đến ý định đầu tư, yếu tố tiêu chí chủ quan được đánh giá là có tác động lớn nhất, và nhận thức kiểm soát hành vi là yếu tố có mức độ tác đông yếu nhất.

Từ khóa: Tiền mã hóa, quyết định đầu tư, yếu tố ảnh hưởng, thế hệ Z

1. Giới thiệu

Kỷ nguyên kỹ thuật số hiện tại đã mang lại một số thay đổi quan trọng đối với nền kinh tế- tài chính toàn cầu. Sự thay đổi nhanh chóng trong công nghệ đã cho phép tạo ra các ý tưởng sáng tạo để kích thích những tiến bộ đối với các hoạt động tài chính truyền thống. Trong bối cảnh hiện nay, công nghệ chuỗi khối (blockchain) đã và đang cách mạng hoá các tương tác cá nhân và các hoạt động tài chính như đầu tư, thanh toán và giao dịch trực tuyến, từ đó tạo điều kiện cho sự phát triển của các loại tiền điện tử kỹ thuật số (Carrick, 2016).

Tuy nhiên, mặc dù nhiều quốc gia trên thế giới trong đó có Việt Nam vẫn chưa công nhận tiền kỹ thuật số, hay còn gọi là tiền mã hoá (cryptocurrency), là phương tiện thanh toán hợp pháp, nhưng trong các văn bản pháp luật tại Việt Nam chưa xuất hiện quy đinh chính thức về việc cấm giao dịch hay đầu tư tiền mã hoá. Do đó, thi trường giao dịch và đầu tư tiền mã hoá trong nước ngày càng phổ biến và thu hút nhiều sự quan tâm của các nhà đầu tư cá nhân. Trong một cuộc khảo sát tháng 8/2021 của Chainalysis (2021) về Chỉ số chấp nhận tiền mã hoá toàn cầu (Global Crypto Adoption index) trên 154 quốc gia và vùng lãnh thổ, cho thấy Việt Nam đứng đầu với điểm tuyết đối là 1, cách xa các vị trí đến từ những nước phát triển khác. Theo Laycock (2022), một cuộc khảo sát được thực hiện vào tháng 8/2021 với 42.000 người cũng chỉ ra rằng, có 41% người Việt được hỏi đã khẳng định họ đã mua tiền mã hoá, đây cũng là tỷ lệ cao nhất trong 27 quốc gia được khảo sát. Những con số ấn tượng này cho thấy người dân Việt Nam nói chung tương đối cởi mở với công nghệ blockchain và đang đi đầu trong làn sóng sử dụng tiền mã hoá.

Bản chất và cách thức hoạt động của loại tiền tệ này cũng là lý do tất yếu làm tăng mức đô phổ biến của nó đối với người dùng Internet. Theo số liêu thống kê của Ngân hàng Thế giới (World Bank- WB), tính tới tháng 6/2021, Việt Nam có khoảng 70% dân số đang sử dụng Internet, trong đó có đến hơn 50% người dùng Interet Việt Nam ở độ tuổi 15- 25 thuộc thế hệ Z- những người sinh năm từ 1997 trở về sau. Theo Abu Dagar và công sư (2021), bên canh việc sử dung Internet để phục vụ cho những nhu cầu giải trí cơ bản, thế hệ này cũng có nhu cầu sử dung cho các hoat đông tài chính ngày càng cao. Thị trường tiền mã hoá với ưu điểm dễ tiếp cân và có tính thanh khoản cao đã thu hút được nhiều sự quan tâm của nhóm các nhà đầu tư trẻ. Mặc dù chưa được pháp luật Việt Nam công nhận và bảo vệ, tiền mã hoá vẫn là lĩnh vực thu hút sự quan tâm của nhiều cá nhân nhà đầu tư, đặc biệt là thế hệ Z (Goh, 2022). Thế hệ này được coi là một lực lương lao động mới với khả năng thích ứng với công nghệ nhanh sẽ tạo nên những ảnh hưởng to lớn đến trào lưu đầu tư trong tương lai, do đó đây là nhóm đối tượng rất đáng quan tâm hiện nay.

Từ những phân tích trên, việc thấu hiểu quyết định đầu tư tiền mã hoá ở thế hê Z là cần thiết, giúp các bên liên quan có góc nhìn đúng đắn về xu hướng phát triển của thi trường này, từ đó đưa ra quy đinh, điều chỉnh kip thời nhằm tao môi trường thuân lợi cho các nhà đầu tư có thể tiếp cận với phương tiện đầu tư mới này, đồng thời hạn chế các rủi ro không đáng có xảy ra trên thị trường tiền mã hoá. Bên cạnh đó, nhóm đối tương đáng quan tâm hơn hết là nhóm thế hê trẻ- thế hê công nghê, đặc biệt ở những thành phố lớn như Hà Nôi sẽ là nơi có cơ hôi được tiếp cân và đón đầu các xu hướng công nghê mới. Vì vây, nghiên cứu này được thực hiện nhằm mục đích khảo sát quyết định đầu tư tiền mã hoá, xác định các yếu tố và mức độ ảnh hưởng của từng yếu tố này đến ý định đầu tư tiền mã hoá của đối tương được nghiên cứu là thế hê hệ Z trên địa bàn Hà Nôi.

2. Cơ sở lý thuyết, tổng quan nghiên cứu và mô hình nghiên cứu đề xuất

2.1. Cơ sở lý thuyết về tiền mã hóa

Shoaib và cộng sự (2013) định nghĩa tiền mã hoá là một loại tiền kỹ thuật số sử dụng kỹ thuật mã hoá và công nghệ chuỗi khối (blockchain) để đảm bảo các giao dịch tài chính. Định nghĩa này nhấn mạnh vào cấu trúc nền tảng xây dựng tiền mã hoá và tính bảo mật của chúng được đảm bảo bởi công nghê blockchain- môt trong những công nghê mới trên toàn cầu.

Khi thi trường loại tiền này càng phát triển thì các tổ chức tài chính cũng bắt đầu chú ý hơn. Năm 2012, Ngân hàng Trung ương châu Âu (ECB) đã đưa ra đinh nghĩa về tiền mã hoá như sau: "Đây là một loại tiền

kỹ thuật số không được kiểm soát bởi chính phủ. Loại tiền này được phát hành và được kiểm soát bởi các nhà phát triển nó và được chấp nhận sử dụng giữa các thành viên của một cộng đồng ảo cụ thể". Như vậy, bản chất của tiền mã hoá là không có hình dạng vật lý như đồng xu hay tiền giấy vì nó chỉ hoat đông trên không gian Internet.

Tuy nhiên, tai Việt Nam vẫn chưa có khung pháp luật rõ ràng, đầy đủ hay một cách hiểu chính thức về tiền mã hoá trong các văn bản pháp luật. Tiền mã hoá chỉ được đề cập chung trong thông cáo báo chí về các loại tiền mã hoá của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam (NHNN) vào ngày 27/02/2014 là "một dang tiền kỹ thuật số (tiền ảo), không được phát hành bởi Chính phủ hay một tổ chức tài chính, mà được tạo ra và vân hành dựa trên hệ thống các máy tính kết nối mang Internet ngang hàng".

Từ những định nghĩa trên, có thể hiểu tiền mã hoá là một phương tiện trao đổi kỹ thuật số dưa trên mang lưới phi tập trung, cho phép hê thống giao dịch ngang hàng và được bảo mật bằng kỹ thuật mã hoá các dữ liệu dựa trên công nghệ blockchain. Chúng không được ban hành hoặc hỗ trợ bởi bất kỳ cơ quan quản lý hoặc chính phủ nào.

2.2. Tổng quan nghiên cứu và mô hình nghiên cứu đề xuất

Trong phần này, chúng tôi sẽ đề câp và thảo luân về một số công trình nghiên cứu trước đây có liên quan đến các yếu tố ảnh hưởng đến quyết định đầu tư tiền mã hoá.

Yếu tố thái đô dẫn đến hành vi (Attitude) Thái độ dẫn đến hành vi được xem là yếu tố ảnh hưởng mạnh nhất trong các bài nghiên cứu về quyết đinh hành vi (Trafimow, 1996). Trong mô hình lý thuyết TPB và TRA, thái độ hay niềm tin đối với một hành vi của một cá nhân được đánh giá là có tác động tích cực đến ý định thực hiện

hành vi của cá nhân đó. Nếu một cá nhân có niềm tin rằng đầu tư tiền mã hoá không hẳn là rủi ro hoặc hậu quả đó không quá nghiêm trọng thì nhiều khả năng cá nhân đó có quyết định đầu tư cao. Ngược lại, nếu một cá nhân có niềm tin rằng đầu tư tiền mã hoá là rủi ro hoặc cho rằng sẽ có hậu quả nghiêm trọng thì nhiều khả năng cá nhân đó có quyết định đầu tư thấp (Ajzen, 1991). Kết quả này cũng nhất quán trong nhiều nghiên cứu (Schaupp và Festa, 2018, Pham và cộng sự, 2021, Mendoza-Tello và cộng sự, 2018, Gazali và cộng sự, 2018). Do đó, giả thuyết H1 được phát biểu như sau:

H1: Thái đô có ảnh hưởng tích cực đến quyết đinh đầu tư tiền mã hoá của một cá nhân Yếu tố tiêu chí chủ quan (Subject Norm) Nhiều học giả tài chính hành vi đã khảo sát mức độ ảnh hưởng của tiêu chí chủ quan thông qua áp dụng mô hình TPB và TRA để nghiên cứu cách đưa ra quyết định đầu tư. Kết quả đều chỉ ra rằng các nhà đầu tư thường đưa ra quyết đinh theo khuyến nghi của những cá nhân quan trong và có mối liên hê mật thiết đối với ho. Tức là, nếu một người nhân thấy đầu tư tiền mã hoá được bạn bè, gia đình hoặc đồng nghiệp ủng hộ thì ý định đầu tư của người này càng cao (Sudarsono và cộng sự, 2015). Gazali và cộng sự (2018) cho rằng việc cư xử theo chuẩn mực xã hôi sẽ khiến họ cảm thấy an toàn hơn. Do đó, ý đinh đầu tư sẽ càng cao nếu những người quan trong có ý kiến tích cực đối với việc đầu tư tiền mã hoá (Schaupp và Festa, 2018). Do đó, giả thuyết H2 được phát biểu như sau:

H2: Tiêu chí chủ quan ảnh hưởng tích cực đến quyết định đầu tư tiền mã hoá của một cá nhân

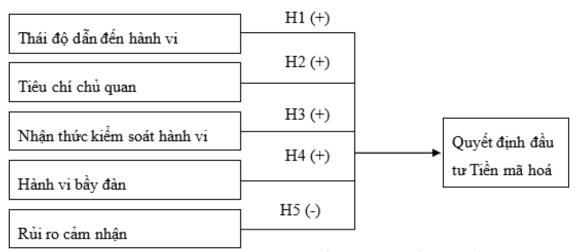
H2: Yếu tố nhận thức kiểm soát hành vi (Perceived Behavioral Control) Nhận thức kiểm soát hành vi là yếu tố được bổ sung trong mô hình lý thuyết TPB (Ajzen, 1991) được cho là có tác động tích cực đáng kể đến quyết định hành vi. Kết quả của các nghiên cứu về quyết định hành vi trong thị trường tiền mã hoá cũng đưa ra nhận định tương tự khi cho rằng mức độ nhận thức kiểm soát hành vi của một cá nhân càng cao thì họ sẽ có nhiều khả năng đầu tư tiền mã hoá (Arias-Oliva, 2019; Hasan và cộng sự, 2022). Điều này có nghĩa rằng nếu một cá nhân nhận thấy họ có đủ điều kiện thuận lợi để đầu tư thì ý định thực hiện hành vi của họ càng lớn. Do đó, giả thuyết H3 được phát biểu như sau:

H3: Nhận thức kiểm soát hành vi ảnh hưởng tích cực đến quyết định đầu tư tiền mã hoá của một cá nhân

Yếu tố hành vi bầy đàn (Herd Behavior) Coskun và cộng sự (2020) khi nghiên cứu về sự tồn tại của hành vi bầy đàn trong thị trường tiền mã hoá đã có kết luận rằng các nhà đầu tư nhiều khả năng sẽ ra quyết định dựa vào các nhà đầu tư khác và bỏ qua các tín hiệu của thị trường hoặc thông tin của chính bản thân họ (Gurdgiev và cộng sự, 2020). Điều này cho thấy rằng trong thị trường này, các nhà đầu tư cũng có xu hướng sao chép và bị ảnh hưởng bởi hành vi của các nhà đầu tư khác (Kengatharan và cộng sự, 2014). Do vậy, giả thuyết H4 được phát biểu như sau:

H4: Hành vi bầy đàn ảnh hưởng tích cực đến quyết định đầu tư tiền mã hoá của một cá nhân

Yếu tố rủi ro cảm nhận (Perceived Risk) Trong các nghiên cứu về quyết định đầu tư trong thị trường tiền mã hoá, rủi ro cảm nhận được coi là một yếu tố đặc trưng và có ảnh hưởng đáng kể tới quyết định đầu tư (Abramova và Böhme, 2016). Kết quả hầu hết cho rằng rủi ro cảm nhận có tác động tiêu cực đến quyết định đầu tư tiền mã hoá

Nguồn: Nhóm tác giả tổng hợp từ tổng quan nghiên cứu

Hình 1. Mô hình nghiên cứu đề xuất

(Zhao và Zhang, 2021, Sukumaran và công sư, 2022). Điều này được hiểu là nếu người dùng nhận thức về các vấn đề rủi ro liên quan đến tiền mã hoá cao thì khả năng cao họ sẽ không chấp nhận hoặc sử dụng nó. Do vậy, giả thuyết H5 được phát biểu như sau:

H5: Rủi ro cảm nhân ảnh hưởng tiêu cưc đến ý đinh đầu tư tiền mã hoá của một cá nhân

Từ những giả thuyết trên, chúng tôi đề xuất mô hình nghiên cứu trong Hình 1 dưới đây.

3. Phương pháp và dữ liệu nghiên cứu

Thiết kế bảng hỏi

Bài nghiên cứu thu thập dữ liêu thông qua khảo sát trực tuyến bằng bảng hỏi. Bảng hỏi được thiết kế theo hai phần. Phần 1: Thu thập thông tin cá nhân (giới tính, độ tuổi, trình đô học vấn, thu nhập) và câu hỏi phân loại đối tương khảo sát. Phần 2: Gồm 06 nhóm với 19 câu hỏi. Những câu hỏi này được thiết kế theo thang đo Likert với 5 mức độ được quy định cụ thể như sau: 1 = Hoàn toàn không đồng ý; 2 = Không đồng ý; 3 = Trung lâp; 4 = Đồng ý; 5 = Hoàntoàn đồng ý.

Thiết kế thang đo

Thang đo được xây dựng và phát triển dựa trên các cơ sở lý thuyết và mô hình nghiên cứu liên quan đã được công bố trước đó (như Pham và cộng sự, 2021; Hasan và cộng sự, 2022; Arias-Oliva và cộng sự, 2019). Thang đo sẽ đo lường năm yếu tố chính để đánh giá mức đô ảnh hưởng của những yếu tố này tới ý đinh đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z trên địa bàn Hà Nôi, bao

		Dang 1. Wo ta thang to va ma noa da nça	
STT	Ký hiệu	Nguồn tham khảo	
		Thái độ dẫn tới hành vi (AT- Attitude)	
1	AT1	Đầu tư tiền mã hoá có thể sẽ giúp tôi tăng cơ hội để đạt được các mục tiêu tài chính quan trọng	– Pham và cộng sự
2	AT2	Đầu tư tiền mã hoá có thể sẽ giúp tôi đạt được các mục tiêu tài chính nhanh hơn	(2021), Hasan và cộng sự (2022)
3	AT3	Đầu tư tiền mã hoá có thể sẽ giúp tăng chất lượng cuộc sống của tôi	

Bảng 1. Mô tả thang đo và mã hóa dữ liệu

STT	Ký hiệu	Thang đo	Nguồn tham khảo					
		Tiêu chí chủ quan (SN- Subject Norms)						
4	SN1	<u> </u>						
5	SN2	Bạn bè/ đồng nghiệp ủng hộ tôi đầu tư tiền mã hoá	Pham và cộng sự (2021); Arias-Oliva					
6	SN3	Những người có gựa ảnh hưởng đến tôi nghĩ rằng tôi nôn đầu tư tiền mã						
		Nhận thức kiểm soát hành vi (PBC- Perceived Behavioral Control)						
7	PBC1	Tôi nghĩ rằng mình có đủ điều kiện thuận lợi để đầu tư tiền mã hoá	Arias-Oliva và					
8	PBC2	Tôi nghĩ rằng mình có đủ kiến thức cần thiết để đầu tư tiền mã hoá	cộng sự (2019);					
9	PBC3	Tôi nghĩ rằng mình có thể nhận được sự trợ giúp nếu gặp vấn đề trong việc đầu tư tiền mã hoá	Hasan và cộng sự (2022)					
		Hành vi bầy đàn (HB- Herd Behavior)						
10	НВ1	Quyết định đầu tư tiền mã hoá của các nhà đầu tư khác có ảnh hưởng đến quyết định của tôi						
11	НВ2	Quyết định về khối lượng giao dịch của các nhà đầu tư khác có ảnh hưởng đến quyết định của tôi	Pham và cộng sự (2021), Coskun và cộng sự (2020)					
12	НВ3	Quyết định về mua hay bán tiền mã hoá của các nhà đầu tư khác có ảnh hưởng đến quyết định của tôi	- COING SU (2020)					
		Rủi ro cảm nhận (PR- Perceived Risks)						
13	PR1	Đầu tư vào tiền mã hoá là một quyết định rủi ro						
14	PR2	Có quá nhiều yếu tố không chắc chắn khi đầu tư vào tiền mã hoá	Pham và cộng sự (2021), Hasan và					
15	PR3	So với các loại tiền/ khoản đầu tư khác, tiền mã hoá rủi ro hơn vì mức độ biến động lớn	cộng sự (2022)					
		Quyết định đầu tư (INV)						
16	INV1	Tôi đã có kế hoạch đầu tư tiền mã hoá trong thời gian tới						
17	INV2	Tôi có khả năng sẽ đầu tư tiền mã hoá trong tương lai	Pham và cộng sự					
18	INV3	Tôi sẽ đầu tư tiền mã hoá thường xuyên	(2021), Hasan và cộng sự (2022)					
19	INV4	Tôi sẽ khuyến khích người khác đầu tư tiền mã hoá						

Nguồn: Nhóm tác giả đề xuất dựa trên tổng quan nghiên cứu

gồm: (1) Thái đô dẫn tới hành vi, (2) Tiêu chí chủ quan; (3) Nhân thức kiểm soát hành vi, (4) Hành vi bầy đàn, (5) Rủi ro cảm nhận. Thiết kế thang đo của các nhóm được trình bày cụ thể tại Bảng 1.

Dữ liệu nghiên cứu

Nghiên cứu thực hiện khảo sát bằng bảng hỏi thông qua mạng xã hội và gửi email tới các đối tượng trong độ tuổi nghiên cứu trên địa bàn Hà Nôi trong giai đoan đầu năm 2022. Sau quá trình khảo sát thu được 120 phiếu trả lời, trong đó có 8 phiếu không đat điều kiên do đối tương trả lời khảo sát không nằm trong đối tương nghiên cứu. Do đó, dữ liêu nghiên cứu đã lấy được 112 phiếu trả lời hợp lệ.

Theo Hair và cộng sự (2014), để xác định số lượng mẫu phù hợp cần xác định dựa vào (1) mẫu tối thiểu và (2) số lương biến đưa vào mô hình quan sát. Kích thước mẫu tối thiểu để đảm bảo việc phân tích dữ liêu là 50 và tốt hơn sẽ cần 100 mẫu trở lên. Để tính toán số lương tối thiểu phù hợp cho từng bài nghiên cứu sẽ cần dựa vào tỷ lệ giữa số quan sát trên một biến đo lường. Tỷ

Bảng 2. Thống kê mô tả mẫu nghiên cứu

Số lượng	Tỷ lệ %
28	25,0
84	75,0
4	3,6
69	61,6
39	34,8
0	0,0
98	87,5
14	12,5
9	8,04
52	46,43
43	38,39
8	7,14
	28 84 4 69 39 0 98 14 9 52 43

Nguồn: Nhóm tác giả tổng hợp từ mẫu nghiên cứu

lê này thường là 5:1. Nghiên cứu này có 19 câu hỏi đánh giá, do vậy kích thước mẫu tối thiểu sẽ là 95. Với 112 phiếu trả lời, quy mô mẫu trong nghiên cứu này đã đáp ứng về tính đại diện.

Thống kê mô tả về mẫu nghiên cứu của chúng tôi được thể hiện trong Bảng 2.

Phương pháp xử lý số liệu

Số liêu sau khi được thu thập sẽ được sàng lọc và xử lý với sự hỗ trợ của phần mềm Excel và SPSS 20.0 theo những phương pháp và kỹ thuật gồm: Bước 1: Thống kê mô tả; Bước 2: Kiểm định thang đo; Bước 3: Phân tích nhân tố khám phá EFA; Bước 4: Phân tích mô hình hồi quy.

4. Phân tích kết quả nghiên cứu

4.1. Kiểm định độ tin cậy của thang đo

Bảng 3. Thống kê kết quả đánh giá độ tin cây của thang đo

•									
Nhân tố	Biến	Cronbach's Alpha							
Thái độ dẫn tới hành vi	AT1, AT2, AT3	0,859							
Tiêu chí chủ quan	SN1, SN2, SN3	0,796							
Nhận thức kiểm soát hành vi	PBC1, PBC2, PBC3	0,790							
Hành vi bầy đàn	HB1, HB2, HB3	0,844							
Rủi ro cảm nhận	PR1, PR2, PR3	0,756							
Quyết định đầu tư	INV1, INV2, INV3, INV4	0,891							

Nguồn: Kết quả phân tích của nhóm tác giả

Kết quả đánh giá độ tin cậy của thang đo thông qua hệ số tin cây Cronbach's Alpha và hệ số tương quan biến tổng được thể hiện qua Bảng 3.

Kết quả phân tích bằng phần mềm SPSS 20.0 cho thấy giá trị độ tin cậy Cronbach's Alpha của thang đo các biến độc lập đều lớn hơn 0,7. Các tiêu chí của các biến độc lập đều có giá tri tương quan biến tổng lớn hơn 0,3. Khi chúng tôi xem xét biến phu thuộc, kết quả ở Bảng 3 cho thấy hệ số Cronbach là 0.891> 0.6; đồng thời toàn bộ 4 tiêu chí đều có hệ số tương quan biến tổng lớn hơn 0,3. Điều này đã chứng minh rằng bảng câu hỏi là một thang đo lường tốt và có đô tin cây cao.

4.2. Kết quả phân tích nhân tố khám phá **EFA**

Bảng 4. Hệ số KMO và kiểm định Barlett của biến độc lập

Hệ số K	Hệ số KMO 0,798						
Kiểm	Giá trị chi bình phương xấp xỉ	832,167					
định Barlett	Df	105					
	Sig.	0,000					

Nguồn: Kết quả phân tích của nhóm tác giả

Bảng 5. Kiểm định phương sai trích của các yếu tố

	Tổng phương sai trích								
Nhân	F	lệ số Eigenva	alues	Tổ	ng giá trị tríc	h được	Tổng	xoay giá trị t	rích được
tố	Tổng	% Phương sai	% Tích luỹ	Tổng	% Phương sai	% Tích luỹ	Tổng	% Phương sai	% Tích luỹ
1	5,616	37,437	37,437	5,616	37,437	37,437	2,398	15,986	15,986
2	2,216	14,776	52,213	2,216	14,776	52,213	2,377	15,848	31,834
3	1,267	8,448	60,661	1,267	8,448	60,661	2,225	14,834	46,668
4	1,081	7,208	67,869	1,081	7,208	67,869	2,155	14,364	61,032
5	1,041	6,943	74,812	1,041	6,943	74,812	2,067	13,780	74,812
6	0,626	4,172	78,983						
7	0,571	3,809	82,793						
8	0,558	3,718	86,510						
9	0,454	3,030	89,540						
10	0,406	2,707	92,246						
11	0,298	1,985	94,232						
12	0,291	1,937	96,168						
13	0,256	1,709	97,877						
14	0,168	1,121	98,998						
15	0,150	1,002	100,000						

Nguồn: Kết quả phân tích của nhóm tác giả

Kết quả nghiên cứu ở Bảng 4 chỉ ra rằng hê số KMO là 0,798 đã thoả mãn tiêu chuẩn (0,5< KMO< 1). Chỉ số này dùng để phân tích có ý nghĩa thích hợp để phân tích nhân tố. Bên cạnh đó, kiểm định tương quan biến (Bartlett's Test) có kết quả giá trị Sig. = 0.000 (< 0.05).

Bảng 5 cho thấy hệ số Eigenvalues Initial của 5 nhân tố đầu tiên trong bảng đều có giá trị lớn hơn 1. Điều này giúp xác định 5

Bảng 6. Hệ số KMO và kiểm định Barlett của biến phụ thuộc

Hệ số KMO 0,785						
Giá trị chi bình phương xấp xỉ	276,449					
Df	6					
Sig.	0,000					
	Giá trị chi bình phương xấp xỉ					

Nguồn: Kết quả phân tích của nhóm tác giả

nhân tố được rút trích. Kết quả tổng phương sai trích của 5 nhân tố là 74,812% (> 50%) cho thấy mô hình EFA là phù hợp.

Đối với biến phụ thuộc, kết quả kiểm định ở Bảng 5 cho thấy hệ số KMO của biến phu thuộc là 0,785. Giá tri này nằm trong khoảng từ 0,5 đến 1 do đó đã thoả mãn điều kiên. Bên canh đó, kết quả kiểm đinh tương quan biến Bartlett có giá tri Sig.= 0,000 (< 0,05) cũng thỏa mãn với tiêu chí đánh giá đưa ra.

Theo Bảng 7, tổng phương sai trích của biến phu thuộc có giá tri 75,647% đáp ứng tiêu chuẩn với điều kiện lớn hơn 50%. Điều này có nghĩa là phân tích nhân tố giải thích được 75,647% sự biến động của dữ liệu. Do vây, kết quả bảng này chỉ ra rằng 75,647% dữ liệu được phân thành một nhóm chính-Quyết định đầu tư tiền mã hóa (INV). Như

Bảng 7. Kiểm định phương sai trích của biến phụ thuộc

Tổng phương sai trích									
Nhân		Trị số Eigenvalu	ies	Tổng giá trị trích được					
tố	Tổng	% Phương sai	% Tích luỹ	Tổng	% Phương sai	% Tích luỹ			
1	3,026	75,647	75,647	3,026	75,647	75,647			
2	0,528	13,202	88,850						
3	0,243	6,064	94,914						
4	0,203	5,086	100,000						

Nguồn: Kết quả phân tích của nhóm tác giả

vậy, theo kết quả phân tích nhân tố khám phá EFA, mô hình vẫn được giữ nguyên với biến phu thuộc INV bi ảnh hưởng đơn hướng bởi 5 nhóm yếu tố: Thái đô dẫn tới hành vi, tiêu chí chủ quan, nhân thức kiểm soát hành vị, hành vi bầy đàn, và rủi ro cảm nhân.

4.3. Kết quả phân tích hồi quy

Kết quả từ bảng 8 cho thấy $R^2 = 0,664$ và R^2 hiệu chỉnh = 0,648, điều này có nghĩa là ước tính mô hình có đô phù hợp tương đối cao. Điều này thể hiện rằng 05 biến độc lập đưa vào quan sát (AT, SN, PBC, HB, PR) trong mô hình nghiên cứu giải thích được 64,8% sự thay đổi của biến phụ thuộc

Để kiểm đinh mức đô phù hợp của mô hình với tổng thể, nghiên cứu sẽ đánh giá thông qua giá trị Sig. của kiểm định F trong bảng kết quả phân tích ANOVA (Bảng 9). Giá trị này trong bảng 9 là 0,000 (< 0,05) cho thấy mô hình hồi quy tuyến tính được xây dựng là phù hợp với tổng thể và các biến độc lập có tác đông đến biến phu thuộc.

Dưa trên kết quả mô hình hồi quy, quan sát thấy giá tri Sig. của kiểm đinh t của từng biến độc lập đều nhỏ hơn 0,05 (Bảng 10).

Bảng 8. Kiểm định độ phù hợp của mô hình hồi quy

Mô			R² hiêu	Độ lệch		Thống kê sự thay đối				Hệ số
hình	R	R ²	chỉnh chuẩn Mức đợ		Mức độ thay đổi R²	Mức độ thay đổi F	df1	df2	Mức độ thay đổi Sig. F	Durbin- Watson
1	0,815ª	0,664	0,648	0,41032	0,664	41,842	5	106	0,000	1,917

a. Biến độc lập: (Hệ số chặn), PRtb, HBtb, SNtb, PBCtb, ATtb

Nguồn: Kết quả nghiên cứu của nhóm tác giả từ SPSS 20.0

Bảng 9. Phân tích ANOVA

	Mô hình	Tổng bình phương	Số quan sát	Giá trị trung bình bình phương	Kiểm định F	Giá trị Sig.
	Hồi quy	35,223	6	7,045	41,842	0,000
1	Phần dư	17,846	106	0,168		
	Tổng cộng	53,069	112			

Nguồn: Kết quả nghiên cứu của nhóm tác giả từ SPSS 20.0

b. Biến phu thuộc: INVtb

Bảng 10. Kết quả mô hình hồi quy sử dụng phương pháp hồi quy bội

	Mô hình	Hệ số chuẩn hoá	Giá tri t	Giá tri Sig.	Phân tích đa cộng tuyế		
	Hệ số β		Gia ti i t	Gia trị Sig.	Giá trị dung sai	Hệ số VIF	
	Hệ số chặn		2,026	0,045			
	AT	0,262	3,512	0,001	0,571	1,753	
1	SN	0,309	4,452	0,000	0,660	1,516	
ı	PBC	0,204	2,806	0,006	0,601	1,665	
	НВ	0,158	2,231	0,028	0,633	1,580	
	PR	-0,221	-3,634	0,000	0,859	1,164	

Nguồn: Kết quả nghiên cứu của nhóm tác giả từ SPSS 20.0

Điều này có nghĩa cả 5 biến độc lập đều có ý nghĩa giải thích cho biến phu thuộc, không có biến nào cần loại bỏ. Hệ số β của các biến độc lập cho thấy các biến "thái độ dẫn tới hành vi", "tiêu chí chủ quan", "nhận thức kiểm soát hành vi", "hành vi bầy đàn" là có tác động cùng chiều đến biến phụ thuộc "ý định đầu tư", còn lại biến "rủi ro nhận thức" có tác động ngược chiều. Kết quả này ủng hô cho các giả thuyết của nghiên cứu.

Kết quả phân tích hồi quy cho thấy các yếu tố ảnh hưởng đến quyết đinh đầu tư được sắp xếp theo thứ tư từ manh đến yếu như sau: (1) tiêu chí chủ quan, (2) thái độ dẫn tới hành vi, (3) rủi ro cảm nhận, (4) nhận thức kiểm soát hành vi, (5) hành vi bầy đàn. Cu thể:

Thái đô dẫn dến hành vi là yếu tố có tác đông tích cực tương đối manh đến biến phu thuộc (β= 0,262). Kết quả này phù hợp với giả thuyết H1 của nghiên cứu, đồng thời nhất quán với một số các nghiên cứu thực nghiệm cũng dựa trên mô hình TPB trong cùng lĩnh vực (Pham và công sự, 2021, Schaupp và Festa, 2018). Hệ số β= 0,262 có nghĩa là khi thái đô dẫn đến hành vi tăng lên 1 đơn vị và các yếu tố khác không đổi thì ý đinh đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z tặng lên 0,262 đơn vi. Điều này giải thích rằng thế hệ trẻ dễ dàng ra quyết đinh đầu tư tiền mã hoá do thực tế ho có niềm tin và mong đơi một số lợi ích từ việc đầu tư, chẳng han như tăng cơ hôi để đạt được các mục tiêu tài chính quan trong hay nâng cao mức sống một cách nhanh chóng (Mendoza-Tello và cộng sự, 2018).

Tiêu chí chủ quan là yếu tố có ảnh hưởng tích cực lớn nhất đến ý định đầu tư (β= 0,309). Kết quả này phù hợp với giả thuyết H2 của nghiên cứu. Hê số β = 0,309 có nghĩa là khi tiêu chí chủ quan tăng lên 1 đơn vi và các yếu tố khác không đổi thì ý đinh đầu tư tiền mã hoá của thể hệ Z tăng lên 0,309 đơn vi. Điều này phản ánh rằng quan điểm của một số cá nhân quan trọng sẽ định hình ý định của nhà đầu tư khi đầu tư vào tiền mã hoá. Càng nhiều người ủng hộ và có niềm tin vào tiền mã hoá thì càng có nhiều khả năng nhà đầu tư sẽ có ý đinh đầu tư. Nhân định này tương đối nhất quán với nghiên cứu của Pham và công sư (2021), Schaupp và Festa (2018) khi nghiên cứu về lĩnh vực liên quan.

Nhận thức kiểm soát hành vi cũng có tác đông tích cực đáng kể đến ý đinh đầu tư (β= 0,204). Kết quả này phù hợp với giả thuyết H3 của nghiên cứu. Hê số β = 0,204 có nghĩa là khi nhân thức kiểm soát hành vi tăng lên 1 đơn vi và các vếu tố khác không đổi thì ý đinh đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z tăng lên 0,204 đơn vị. Điều này chỉ

ra rằng ý đinh đầu tư càng lớn khi các nhà đầu tư nhân thức được các điều kiên thuân lợi để dễ dàng thực hiện hành vi, chẳng hạn như cơ sở hạ tầng, kiến thức chủ quan, sự giúp đỡ của những người xung quanh khi gặp khó khăn (Arias-Oliva và cộng sự, 2019, Sudarsono và Technology, 2015).

Hành vi bầy đàn là yếu tố còn lai có ảnh hưởng tích cực đến biến phụ thuộc (β= 0,158). Kết quả này phù hợp với giả thuyết H4 của nghiên cứu. Hệ số β = 0,158 có nghĩa là khi hành vi bầy đàn tăng lên 1 đơn vị và các yếu tố khác không đổi thì ý định đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z tăng lên 0,158 đơn vi. Kết quả này cũng nhất quán với các nghiên cứu khác (Arias-Oliva và công sư, 2019) dẫn đến một kết luân rằng một số hiện tượng tài chính hành vi, ví dụ như hành vi bầy đàn, sẽ luôn có một tác động nhất định chi phối ý định đầu tư.

Rủi ro cảm nhận là yếu tố duy nhất có tác động tiêu cực đến ý định đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z tai Hà Nôi ($\beta = -0.221$). Kết quả này phù hợp với giả thuyết H5 của nghiên cứu. Hê số β = -0,221 có nghĩa là khi rủi ro cảm nhân giảm đi 1 đơn vi và các yếu tố khác không đổi thì ý định đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z tăng lên 0,221 đơn vị. Kết quả này cũng tương tự với phát hiện của Zhao và Zhang (2021) chỉ ra rằng khi một cá nhân nhân đinh mức đô rủi ro khi đầu tư vào tiền mã hoá càng cao thì sư sẵn sàng đầu tư vào loại tài sản này càng thấp.

5. Kết luận

Qua quá trình phân tích số liệu khảo sát thu được của 112 người thuộc thế hệ Z tại Hà Nôi để nghiên cứu những yếu tố ảnh hưởng đến quyết đinh đầu tư tiền mã hóa, bài nghiên cứu đã đạt được một số kết quả chính sau đây. Về thang đo, kết quả kiểm định cho thấy thang đo của tất cả các nhóm nhân tố đều đo lường tốt và đáng tin cậy

với hệ số Cronbach's Alpha đều lớn hơn 0,7. Về kết quả hồi quy, tất cả 05 nhóm biến được đưa vào quan sát đều được đánh giá có tác động đến ý định đầu tư. Trong khi các yếu tố thái độ dẫn tới hành vi, tiêu chí chủ quan, nhận thức kiểm soát hành vi và hành vi bầy đàn có ảnh hưởng tích cực tới ý đinh đầu tư thì rủi ro cảm nhân là yếu tố được đánh giá có ảnh hưởng tiêu cực đến quá trình ra quyết định đầu tư. Đối với mức độ tác động đến ý định đầu tư, yếu tố tiêu chí chủ quan được đánh giá là có tác động lớn nhất, và nhận thức kiểm soát hành vi là yếu tố có mức độ tác động yếu nhất. Về kiểm đinh mô hình, kết quả đã cho thấy mô hình tổng thể có đô phù hợp tương đối cao khi hệ số R2 hiệu chỉnh bằng 0,648 thể hiện 64,8% sư thay đổi về ý đinh đầu tư tiền mã hoá được giải thích bởi 05 nhóm yếu tố.

Kết quả nghiên cứu của bài viết cho thấy rằng do ảnh hưởng của yếu tố thái độ và tiêu chí chủ quan tới ý định đầu tư tiền mã hoá là tương đối lớn, vì vây các việc nâng cao nhân thức đối với tiền mã hoá là cần thiết. Mặc dù vẫn chưa được công nhân là hợp pháp, song không thể phủ nhận mức độ phổ biến của loại tiền này đối với công chúng ngày càng tăng. Để hướng người dân có những hiểu biết đúng đắn về bản chất của tiền mã hoá và những rủi ro, bên canh những ích lợi của việc đầu tư vào thi trường này, cần phải đẩy manh công tác truyền thông về chủ đề này thông qua mang xã hội, các buổi thảo luân, các phương tiên truyền thông đại chúng, các sàn giao dịch tiền mã hoá và các đơn vị đào tạo. Điều này sẽ cải thiện phần nào những hiểu biết, niềm tin sai lệch về tiền mã hoá, giúp nhà đầu tư thân trong và có kế hoach hơn trước khi ra quyết định đầu tư để giảm thiểu mức độ phơi nhiễm với các rủi ro khi tham gia thị trường này.

Nghiên cứu tuy đã chỉ được ra các nhân tố có ảnh hưởng đến ý định đầu tư tiền mã hoá của thế hệ Z tai Hà Nôi, nhưng bài nghiên cứu vẫn có một số han chế nhất định như sau: (1) đối tượng khảo sát là thế hệ Z trên địa bàn Hà Nội nên phạm vi nghiên cứu tương đối hẹp và mẫu thu được là 112 còn khá ít. Do đó kết quả nghiên cứu chưa mang tính khái quát cao; (2) quá trình khảo sát để thu thập dữ liệu sẽ tồn tại rủi ro đinh kiến của các đối tương khảo sát; (3) mô hình nghiên cứu của đề tài này chỉ giải thích khoảng 64,8% sự biến thiên của biến phụ thuộc, do đó có thể còn các nhóm nhân tố khác cũng có tác động đến ý định đầu tư mà tác giả chưa nghiên cứu và khảo sát; (4) chúng tôi đã sử dụng phương pháp nghiên cứu đinh tính, đinh lương, các mô hình kiểm định được đánh giá là tương đối hiệu quả, tuy nhiên vẫn còn nhiều phương pháp nâng cao hơn như mô hình phương trình cấu trúc (SEM) hay bình phương tối thiểu từng phần (PLS).

Những han chế trên cũng là gơi ý để chúng tôi tiếp tục phát triển nghiên cứu trong tương lai theo hướng mở rộng hơn nữa đối tượng nghiên cứu để nghiên cứu mang tính khát quát cao hơn, đồng thời sử dụng một số phương pháp nâng cao để kết quả nghiên cứu có ý nghĩa giải thích tốt hơn. ■

Tài liệu tham khảo

- Abramova, S., & Böhme, R. (2016). Perceived benefit and risk as multidimensional determinants of bitcoin use: A quantitative exploratory study.
- Abu Dagar, M. A., Argawi, S., & Abu Karsh, S. (2021). Fintech in the eyes of Millennials and Generation Z (the financial behavior and Fintech perception).
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational behavior and human decision processes, 50(2), 179-
- Arias-Oliva, M., Pelegrín-Borondo, J., & Matías-Clavero, G. (2019). Variables influencing cryptocurrency use: a technology acceptance model in Spain. Frontiers in Psychology, 10, 475.
- Carrick, J. (2016). Bitcoin as a complement to emerging market currencies. Emerging Markets Finance and Trade, 52(10), 2321-2334.
- Coskun, E. A., Lau, C. K. M., & Kahyaoglu, H. (2020). Uncertainty and herding behavior: evidence from cryptocurrencies. Research in International Business and Finance, 54, 101284.
- European Central Bank (2012), Virtual currency schemes, 1-55
- Gazali, H. M., Ismail, C. M. H. B. C., & Amboala, T. (2018, July). Exploring the intention to invest in cryptocurrency: The case of bitcoin. In 2018 International Conference on Information and Communication Technology for the Muslim World (ICT4M) (pp. 64-68). IEEE.
- Gurdgiev, C., & O'Loughlin, D. (2020). Herding and anchoring in cryptocurrency markets: Investor reaction to fear and uncertainty. Journal of Behavioral and Experimental Finance, 25, 100271.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2014). Pearson new international edition. Multivariate data analysis, Seventh Edition. Pearson Education Limited Harlow, Essex.
- Hasan, S. Z., Ayub, H., Ellahi, A., & Saleem, M. (2022). A moderated mediation model of factors influencing intention to adopt cryptocurrency among university students. Human Behavior and Emerging Technologies, 2022.
- Kengatharan, L., & Kengatharan, N. (2014). The influence of behavioral factors in making investment decisions and performance: Study on investors of Colombo Stock Exchange, Sri Lanka. Asian Journal of Finance & *Accounting*, 6(1), 1,
- Mendoza-Tello, J. C., Mora, H., Pujol-López, F. A., & Lytras, M. D. (2018). Social commerce as a driver to enhance trust and intention to use cryptocurrencies for electronic payments. IEEE Access, 6, 50737-50751.
- Pham, Q. T., Phan, H. H., Cristofaro, M., Misra, S., & Giardino, P. L. (2021). Examining the Intention to Invest in Cryptocurrencies: An Extended Application of the Theory of Planned Behavior on Italian Independent Investors. International Journal of Applied Behavioral Economics (IJABE), 10(3), 59-79.
- Schaupp, L. C., & Festa, M. (2018, May). Cryptocurrency adoption and the road to regulation. In Proceedings of the 19th Annual International Conference on Digital Government Research: Governance in the Data Age (pp. 1-9).
- Shoaib, M., Ilyas, M., & Khiyal, M. S. H. (2013, September). Official digital currency. In Eighth International Conference on Digital Information Management (ICDIM 2013) (pp. 346-352). IEEE.
- Sudarsono, M. C. S. R. (2015). Using theory of planned behavior in predicting intention to invest: Case of Indonesia. International Academic Research Journal of Business and Technology, 1(2), 137-141.

- Sukumaran, S., Bee, T. S., & Wasiuzzaman, S. (2022). Cryptocurrency as an Investment: The Malaysian Context. Risks, 10(4), 86.
- Trafimow, D. (1996). The importance of attitudes in the prediction of college students' intentions to drink. Journal of Applied Social Psychology, 26(24), 2167-2188.
- Zhao, H., & Zhang, L. (2021). Financial literacy or investment experience: which is more influential in cryptocurrency investment?. International Journal of Bank Marketing.
- Chainalysis (2021), The 2021 global crypto adoption index [Truc tuyến], Truy cập tại: https://blog.chainalysis.com/ reports/2021-global-crypto-adoption-index/ [Truy cập ngày 20/4/ 2022].
- Goh, M., 2022, Crypto wave takes vietnam by storm, and uob's big asean bet [Truc tuyến], Truy cập tại: https://www. techinasia.com/crypto-wave-takes-vietnam-storm-uobs-big-asean-bet [Truy cập ngày 20/4 2022].
- Laycock, R., 2022, Finder cryptocurrency adoption index [Truc tuyến]: Finder, Truy cập tại: https://www.finder.com/ finder-cryptocurrency-adoption-index [Truy câp ngày 19/4/2022].
- World Bank., 2021, Individuals using the Internet (% of population) Vietnam [Trực tuyến], Truy cập tại: https://data. worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS?locations=VN [Truy cập ngày 19/4/2022]
- Ngân hàng Nhà nước Việt Nam., 2014, Thông cáo báo chí về Bitcoin và các loại tiền ảo tương tự khác [Trực tuyến], Truy câp tai: https://www.sbv.gov.vn/webcenter/portal/vi/menu/sm/tcbc/ttvhdnhtt/ttvhdnhtt chitiet?leftWidth=20%25& showFooter=false&showHeader=false&dDocName=CNTHWEBAP0116211755883&rightWidth=0%25&center Width=80%25& afrLoop=57078497425588224#%40%3F afrLoop%3D57078497425588224%26centerWidth% 3D80%2525%26dDocName%3DCNTHWEBAP0116211755883%26leftWidth%3D20%2525%26rightWidth%3D 0%2525%26showFooter%3Dfalse%26showHeader%3Dfalse%26_adf.ctrl-state%3D1jln2czl7_9 [Truy cập ngày 19/4/2022]